

TELEGRAFUL ROMAN.

N^{ru} 65 ANULU XII.

Telegrafulu e se de doua ori pe septe-
man: joi'a si Duminec'a. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiu la espeditur:
foiei pe afara la c. r. poste, cu bani
ga'a prin scrisori francate, adresate
c'atra espeditura. Pretiulu prenumeratiu-
nei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumtate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu
8 fl. era pe o jumtate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Sabiu, in 20 Aug. (1 Sept.) 1864.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 7. cr. sirulu cu litere
mici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Diet'a transsilvana.

Siedinti'a din 17/29 Iuliu 1864.

(Interpelatiunea pentru comunele nasedene. Des- baterea speciale asupr'a lezei dietale.)

Dupa citirea protocolului in limb'a magiara, se citește de
protocolistulu Muresianu

Interpelatiunea

Dr. Ratiu si cosotii in caus'a comunitatilor Ilv'a mica,
Feldru, Vararea (Nepos) si Rebrisiór'a din districtulu Nasedu-
lului in contr'a comunitatilor Iadu, Pinticu si Dumitrea (Met-
tersdorf) din districtulu Bistritiei pentru o parte de otaru cam
de 20000 de jugere:

Dupa infiintarea confiniului militaru din Ardelu in 1763,
s'a aretatu necesitatea de a demarea tinuturile militarisate si
a-le separa de tinuturile vecine, remase afara de sistem'a mi-
litara a granitiei ardelene. Asia se demarcara marginele di-
strictului militar alu Rodnei in anulu 1764 prin o comissi-
une mestecata din civili si militari si constatatoria din comi-
tele Adamu Vass si vicecolonelulu barone de Mayersheim.
Acesta comisiune demarca districtulu militar decatra comi-
tatulu Solnoculu interiore, decatra comitatulu Maramuresiu-
lui din Ungari'a, precum si decatra Moldavi'a (Bucovin'a de
adi) fara nici o pedeca si fara ca juredictiunile vecine sa fa-
ca vre-o pretensiune.

Venindu inse comisiunea Vass-Mayersheim pe culmile
delurilor si ale muntilor pana pe muchi'a delului, ce des-
parte Borgoulu (care atunci era dominiu de sine si nu era
militarisatu) de otarulu comunitatei militare Ilv'a mica, esi
inaintea comisiunei reprezentantele dominiului Borgo cu pre-
tensiunea, ca confiniulu nu aru merge pe muchi'a dealului,
ci mai in josu pe costa c'atra comunitatea militara Ilv'a mica.

Atunci reprezentantii magistratului si centumviratului din
Bistritia, cari luara parte la comisiune, spre a documenta, ca
graniti'a intre comunitatile cele militarisate din valea Somesiu-
lui si intre dominiulu Borgo, care jace pe valea Bistritiei, e
culmea dealurilor, ce despartu tinuturile acestoru doue ape,
presentara unu documentu metale, ce era facutu de insusi ma-
gistratulu Bistritiei inca la anulu 1549, candu avea sub jure-
dictiunea sea politica comunitatea Ilv'a mica.

Pe temeulu acestui documentu se invoa reprezentanti'a
Borgoului cu comisiunea intraga, ca muchi'a dealului seu
despartitorea cursului apelor, sa fia met'a, si asiá paraiele
ce curgu c'atra Borgo dimpreuna cu totu teritoriulu, catu lu
percurgu ele, sa fia alu Borgoului, eara paraiele ce curgu ca-
tra Ilv'a mica, dimpreuna cu intregu terenulu ce-lu percorgu
ele, din culmea dealului incependu, sa fia alu Ilvei mici.

Muchi'a dealului remase in acestu punctu de marca des-
partitorea intre Borgo si comunitatea Ilv'a mica pentru totu-
deun'a.

Era dara dupa acestu principiu sa se continue lini'a totu
pe culmile dealurilor si mai departe, spre statorirea grani-
tiei intre comunitatile districtului Bistritiei si intre cele din
valea Rodnei seu a Somesiului (Ilv'a mica, Feldru, Vararea
(Neposu) si Rebrisiór'a.)

Acesti reprezentanti ai Bistritiei, cari intaria inca cu do-
cumentu, cumca intre dominiulu Borgo de pre valea Bistritiei
si intre comunitatile de pe valea Somesiului este graniti'a
culmea dealurilor, care desparte apele, candu a sositu comi-
siunea la puntulu dealului Sincu (seu dealulu Ciungu) unde
este triplex confinium, adeca unde se 'ntalnescu otarulu Bor-
goului cu districtulu Bistritiei si cu districtulu militar alu
Rodnei, se abatura dela acestu principiu, si fiindca acum era
de a se determina graniti'a intre Sasi si Romani, pretinsera
dela comisiune, sa nu continue lini'a demarcatoria mai in-
colo, pe culmea dealurilor c'atra apusu, ci dela dealulu Sincu sa

se duca lini'a pe pareu la vale c'atra medianopte, deadreptulu
prin comunitatea Ilv'a mica in Somesiu, si asiá graniti'a intre
comunitatile Ilv'a mica, Feldru, Vararea si Rebrisiór'a din va-
lea Somesiului si intre Jadu, Pinticu si Dumitrea (Metters-
dorf) din valea Bistritiei sa fia graniti'a pareulu Ilvei, riulu
Ilv'a mare si Somesiulu.

Reducendu-se cu nesce scrisori dela voivodulu Stibori-
us si dela imperatulu Sigismundu din 1412 si 1414, cari
tracteza de totu despre alte lucruri, partea civila a comissi-
unei asculta de reprezentantii magistratului Bistritiei, in sa par-
tea militara a comisiunei, cu baronu Mayersheim in frunte,
care ave instructiunea espresa dela generariulu baro-
nele Siscovich, sa nu ceda nici o palma de locu din teritoriulu
militare alu Rodnei, continua lini'a pe culmile delurilor, dela
dealulu Sincu peste varfulu grosu, varfulu
lacurilor, varfulu Ghirliciu, la scaune,
si asiá mai incolo pana la petr'a veneta, ce
jace deasupr'a comunitatei Cepanu din Solnoculu interiore si
e triplex meta intre Solnoculu interiore, intre districtulu mi-
litaru alu Rodnei si intre districtulu Bistritiei. Astfelu se es-
cara doue linie demarcatorie, un'a civile (seu a lui Vass), pe
riulu Somesiu, si alt'a militara pe culmile dealurilor, dela
dealulu Sincu peste varfulu lacurilor etc. pana la petr'a va-
neta, adeca lini'a lui Mayersheim numita mai tardiu si a ge-
nerarului Siscovich, la a carui instructiune s'a facutu.

Terenulu dintre aceste doue linie, care era si atunci in
proprietatea, precum si in legal'a posesiune a comunitatilor
militarie, dintre cari Ilv'a mica si atunci in o parte a ei in-
semnata, era asediata pre acelu terenu lunga riulu Ilv'a ma-
re, ce-lu preindeau reprezentantii magistratului ca linia de-
marcatoria pana in Somesiu, a devenitu de aci 'ncolo obiectu
de certa.

Pre temeulu liniei lui Mayersheim (Siscovich) si a po-
sesiunei faptice in urm'a mandatelor pre'nalte si conformu
cu unu planu aprobatu de suprem'a autoritate militara, se
muta la vreo cati-va ani dupa militarizare satulu Vararea pe-
ste Somesiu, pe acestu terenu si capeta numirea de „Nepos.“

Capetandu inse acumu comunitatile Jadu, Pinticu si Du-
mitrea (Mettersdorf) din districtulu Bistritiei prin pretensiu-
nea reprezentantilor magistratului seu ansa, incepura a mo-
lestá pe locuitorii comunitatilor Ilv'a mica, Feldru, Nepos si
Rebrisiór'a, din care se nascura certe intre aceste comunitati,
si in decursu de o suta de ani se intemplara conflicte mai
in totu anulu, spre a caroru compunere esira comisiuni po-
litice mestecate din civili si militari, cari in sa nu se invoira
nici candu, de orece comisiunile civili cereau Somesiulu de
confiniu, eara cele militari lini'a de pe varfulu dealurilor, de-
la dealulu Sincu, preste varfulu lacurilor, Ghirliciu, la scaune
etc, pana la „petr'a veneta,“ care s'a numitu si a lui Sis-
covich.

De acolea incolo, adeca din 1764 pana in diu'a de a-
stadi, tinura si tinu certe intre comunitatile de amendoue
partile, precum si neintielegerile intre juredictiunile lor.

Comand'a regimentului, pana a esistatu, se certá cu ma-
gistratulu din Bistriti'a si cu universitatea sasésca, comand'a
generare a Ardealului, cu guberniulu regiu, si consiliulu belicu
de curte cu cancelari'a de curte pentru Ardealu, aপরاندু fi-
care parte pre ai sei.

1. Dintre comisiunile mestecate emise, parte spre a cer-
cetá conflictele, parte spre a incerca compunerea certelor,
mai memorabili au fostu urmatoarele:

1. In anulu 1769 comisiunea statatoria din baronulu
Micheale Bruckenthal si colonelulu barone Enzenberg.

2. In anulu 1773, imperatulu Iosifu alu II-lea ca core-
ginte a fostu in fati'a locului la demandarea imperatesei Ma-

ri'a Theresi'a in caletori'a sea pre'nalta prin districtulu militare alu Rodnei.

3. In anulu 1777, comissiunea statat'oria din comitele Adamu Teleky cu Michaiile Conradu de Heydendorf si din vicecolonelulu Schlaun.

4. In anulu 1834 maiorulu Beczmann cu reprezentanti dela magistratulu din Bistriti'a.

Comissiunea din 1836 totu sub presidiulu maiorului Ehrenreich Beczmann, totu cu representi din Bistriti'a.

In urm'a reportului acestei comissiuni din 27 Iuliu 1836 dele comand'a generare a Ardealului sub datulu din 27 Iuliu, 1837, Nr. 3907 mandatu la comand'a regimentului din Naseudu, ca sa tina de base lini'a cea naturala a despartirei valiloru, adeca culmile dealuriloru, dela dealulu Sincu peste Ghirliciu, scaune. pana la petr'a vaneta.

6. In anulu 1841 comissiunea statat'oria din administratorulu Dobocci Mariaffy cu vicecolonelulu dela Secui Szent-Pali.

7. In anulu 1842, comissiunea statat'oria din supremulu jude regiu alu Treiscauneloru Albertu Horvath si maiorulu Iosifu Beczmann.

In contra operatului acestei comissiuni au recursu ambe partile.

Totu acesta comissiune s'a emis si in anulu 1847 in fati'a locului, spre a incerca impaciuire intre ambele parti, ce insa nu i-a succesu din cauza ca, dupa cum spunu Romani, fostulu atunci de fatia avocatulu comunitatiloru sasesci, Ioanne Weiss, chiaru candu pertraptá ambe partile intre sine, s'a apropiatu de sa'a in care se afla ele si a influentiatu la judii comunali sasesci, sa nu se impace nici sub o conditiune in urm'a carei impregiurari apoi si reprezentantii comunitatiloru romane si-au retrasu vorb'a data mai inainte la comissiune, ca sub unele condituni cuviincioase suntu gat'a de a se impacá, si apoi au pretinsu totu ca si mai inainte terenulu pana in varfulu dealuriloru.

8. Comissiunea din Aprile 1851, statat'oria din subcomisarulu din Naseudu Schwertecky si senatorulu dela Bistriti'a Franciscu Schmidt, cari inse avea numai de a desemná otarele pentru provisoriuulu de dare; dara nici acesti comissarii iuridictuniloru nu se unira, ci -si detera in scrisu opiniuni separate, in urm'a carora,

9. Se dice, ca in Iuliu 1851 aru fi esitu alta comissiune, statat'oria din senatorulu Franciscu Schmidt din Bistriti'a si din avocatulu Ioanne Weiss, care acolo au figuratu de fiscale.

Tote comissiunile, ce au urmatu dupa reambulatiunea lui Vass-Mayershdim pana la comissiunea lui Horvath din 1842 inclusive, au avutu sa reambuleze lini'a cea statorita de Mayersheim pe temeiulu instructiunei lui Siscovich pe culmile dealuriloru, dela dealulu Sincu peste varfulu lacuriloru, Ghirliciu etc pana la „petr'a vaneta“, eara nu graniti'a acceptata de Vass, pentruca acest'a era demarcata destulu prin riulu Somesiu si Ilv'a.

Graniti'a lui Vass nu putea sta nici decatu, fiindca satulu militar Ilv'a mica era si atunci parte mare asediatu peste riulu Ilv'a pe terenulu de catra comunitatile sasesci, eara Varrarea chiaru pe temeiulu liniei lui Mayersheim si a posesiunei faptice si legali a comunitatiloru romanesci, s'a mutatu la cativa ani dupa statorirea acestei linie, de pe partea drepta a Somesiului pe partea stenga, adeca chiaru pe terenulu, care -lu petindeu Sasii de alu loru.

Nici un'a din aceste comissiuni, nu a reambulatu nici lini'a cea adeverata a lui Mayersheim (Siscovich), nici graniti'a lui Vass, ci au statoritu alte linie diferite un'a de alt'a mai susu seu mai josu, catra riulu Somesiu, si asiá causara certe pentru unu terenu camu de 20000 de jugere in estinsiune, eara Romani s'au tinutu de proprietatea loru pana la culmile dealuriloru, unde se despartu apele si s'au sustinutu totdeun'a si in posesiunea acelu terenu.

Operatulu comissiunei lui Horvath din 1842 si lini'a facuta si propusa de acest'a spre aprobarea mai inalta, in urm'a recurseloru indicate mai in susu, s'a nimicitu de catra fostulu c. r. ministeriu de interne sub Nr. 21813 M. I. cu datulu din 4 Septembrie 1852.

Totu prin acesta ordinatiune ministeriala se determiná de linia provisoria intre otarele comunitatiloru de amendoue partile, lini'a ce se dice ca aru fi facut-o comissiunea numita din Iuliu 1851, care aru fi constatu din comissarii Weiss si Schmidt si care aru fi avutu numai sa demarce loculu pentru provisoriuulu de catastru, dupa sectiunea III. §§ 1, 23, 24 si 25 a respectivei instructiuni de catastru.

Comunitatile romanesci Ilv'a mica etc., pe langa tota decisiunea acest'a ministeriala in privinti'a liniei metali, au re-

masu si mai incolo in proprietatea si posesiunea loru de mai nainte, si numai in 1856 fura locuitorii loru conturbati de mai multi Pintecani in posesiunea loru, cari insa pentru ca au cositu fruptele Romaniloru se pedepsira cu inchisore de catra fostulu c. r. tribunale din Bistriti'a si se judecara la despagubire, si asiá Romani se sustinura totu in posesiunea loru cea vechia.

In anulu 1859, caletorindu Gubernatoriulu principele Lichtenstein prin acele parti si interesandu-se de caus'a acest'a, ce produceá atatea conflicte, le consultá partiloru de a se impacá, seu celu putnu a-si alege unu arbitru, care sa le decida caus'a si totdeodata s'a dechiaratu, ca insusi e gat'a a priimi asupra-si acea sarcina. Romani priimira acesta propunere, Sasii insa nu.

In anulu 1861, candu adeca s'au desfiintiatu oficiile sistemii trecute, si administratiunea districtului Bistritiei a devenitu iarasi in man'a magistratului, comunitatile sasesci, pote animate prin unii, carii voiau a-si deschide unu isvoru de venitu din acele parti, navalira in 18 Augustu si 30 Sept. 1861 cu glot'a, in numeru de mai multe sute de barbati armati, asupra locuitoriloru din comunitatile romanesci spre a-i alunga si scoate cu puterea din posesiune. Cu ocaziunea acestoru conflicte remasera mai multi morti in fati'a locului, precumu si vulnerati. Spre cercetarea acestoru intemplari s'a esmisu o comissiune guberniala sub conducerea secretariului de atunci Demetriu Mog'a si a maiorului Viragh.

Dupa mai multe plansori si recurse ale ambeloru parti, in urma decise in guberniu regiu sub Nr. 8804 din 1862, de a emite o comissiune guberniala, care sa reambule lini'a lui Horvath, si de comisariu gubernialu a denumitu d'antaiu pe presedintele urbarialu Gavriilu Dorgo, eara dupa aceea sub Nr. 9565 din 1862 pe consiliariulu Samuilu Fekete, si in urma sub nr. 10794 pe consiliariulu gubernialu Pap Alajos. Totu sub acestu nr. alu inalt. guvernulu regiu se ordina, ca loculu de certa pana la sosirea comissiunei sa se puna sub secestru.

Sub nr. 12970 dto 14 Iuniu 1862, decide inaltulu guvernulu regiu la recursulu Romaniloru in contra secestrului, ca lini'a, pentru acarei reambulare e denumitu comisariu Pap Alajos, nu va atinge intru nimic'a posesiunile privatiloru, si va servi numai de linia demarcatoriá intre otarele comunitatiloru. Astfelu Romani-si cultivara si mai incolo parcelele loru private. Comissariulu reambulatoriu D. Pap Alajos si asecura pe Romani in fati'a locului inaintea unui numeru insemnatu de omeni, la tota ocaziunea, cumca posesiunea privatiloru nu se va altera nici decatu prin acesta linia.

In urm'a acestei asecurari, Romani continuara cultivarea parceleloru loru private de peste linia, de catra hotarulu comunitatiloru sasesci.

Sub nr. gubernialu 14318 din 1862, comisariulu gubernialu Pap Alajos, dupa ce a ajunsu cu movilele pana la a 18-a areta inaltului guvernulu regiu, cumca nu pote continua lini'a lui Horvath nici dupa mapa, nici dupa protocolu, nici dupa instrumentulu metale din 1842, pentruca nu consuna un'a cu alt'a, si- contradicu, si apoi nici semnu de mov. le inca nu se mai afla; mai incolo dice in reportu, cumca i-a aretatu senatorulu din Bistriti'a Decani copia unui protocolu, ce se dice, ca s'a susceptu de catra comissiunea Weiss-Schmidt din Iuliu 1851, dupa care aru pote statori o linia.

Inaltulu reg. guvernulu i si demanda sa statoresca lini'a pe temeiulu copieii capetate dela Decani.

D. comisariu Pap Alajos, dupace mai inainte reportase guvernului, cumca lini'a Horvathiana este de totu nenaturala si nu se va pote sustine, in urm'a ordinatiunei de mai susu, observandu, ca lini'a reambulata pana la movila a 18-a pe bas'a operatului lui Horvath e identica cu cea din copia protocolului produsa de Decani, nu o a mai reambulatu inca odata, ci dela a 18-a movila incolo, a continuatu reambularea pe bas'a copieii atinse.

In 11 Iuliu 1862 sosi Escel. Sea D. presedinte gubernialu Ludovicu Folliot comite de Crenneville in Naseudu, si esindu in fati'a locului de certa, insotitu de comissariulu Pap Alajos, dupace s'a convinsu despre pusetiunea locului, in urma n'a avutu nimic'a in contra, ca locuitorii romani sa-si cultive si mai departe parcelele de peste lini'a, ce acumu e Pap Alajosiana si sa-si stringa bucatele in anulu acel'a.

Totdeodata puse in Nepos si Feldru doue despartiaminte de soldati, pe cari-i tinura locuitorii din alu loru, pana in finea lui Septembrie 1862, candu-si strinsera bucatele.

Intre acestea Escel. Sea D. presedinte gubernialu dete mandatu si in scrisu sub nr. 3837 din 11 Augustu 1862, prin care dice, ca locuitoriloru romani numai in anulu curinte le este iertatu a cultiva si folosi locurile numite de peste linia, care mandatu sta in contradicere cu ordinatiunea guber-

niala de mai susu, unde privatiloru români li se asigurăza posesiunea factica și peste linia.

Protocolulu de reambulatiune alu lui Pap Alajos se substernu dupa aceea la locurile mai inalte. In primaver'a anului 1863, Români-si arara iarasi parcelele de peste linia, in urm'a careia inaltulu presidiu gubernialu puse pe Neposu si Feldru din nou peste 100 de soldati, afara de gendarmeri'a, ce e postata acolo permanente.

Neposenii si Feldrianii tinura soldatii din 25 Martiu pâna la capetulu lui Decembre 1863, adeca peste noue luni din alu loru.

La tôte acestea intreveni impregiurarea, ca in 28 Aprile 1864 se publică comunitatiloru romanesci Ilv'a mica, Feldru, Nepos si Rebrisiór'a, cumca Maiestatea Sea c. r. apostolica cu rescriptulu seu pre'naltu din 24 Aprile 1864 a binevoitu a denumi o comisiune de curte, care sa cerce o pace intre comunitatile acestea si intre comunitatile Jadu, Pinticu si Dumitrea (Mettersdorf.)

Români salutară acésta dispusetiune pre'nalta cu cea mai ferbinte si mai devota multiamita fiésca; in sa cu atátu mai mare suprinde-re-i ajunse in 30 Aprile 1864, adeca chiaru in diu'a de Pasci publicarea altei ordinatiuni guberniali, prin care se dá de scire, ca consiliarulu Pap Alajos va sosi in 4 Maiu 1864, adeca minteni dupa trei dile sa publice in fati'a locului de cërta o ordinatiune a Cancelariei de curte nr. 352, care se provocá la unu pre'naltu rescriptu regiu de mainainte din 31 Martiu 1864, adeca mai cu oluna de dile mai vechiu, decâtu celu pentru impaciuire.

Si mai mare uimire-i impresora, candu audira, ca lini'a lui Pap Alajos se apróba, si chiaru si proprietarii privati, carii au case si intocmire economice peste linia, si aceia, ale caroru pamenturi se taia prin linia in doue, fâra de a fi fostu candvá si densii macaru pe cale politica intrebati, si in contr'a ascurariloru facute prin D. Pap Alajos cu oca-siunea tragerei liniei, se scotu din proprietate si posesiune.

Atát'a consolatiune le mai remasese in punctulu 5, ca intru acestu punctu se ordina ca judecatoriele delegate se apróba si procesele urdite nu se alteréza prin punctele de mai inainte, ci judecatorieloru delegate le sta in dreptu, a face provisorie si a dispune tôte intre marginile legiloru.

Atát'a e pe scurtu in caus'a acésta istoria comisiuniloru politice, la cari locuitorii români nu au luat parte nici candu si nici nu au scrisu nici odata nici unu protocolu.

II. Pe cale judecatorésca s'au facutu pasi in acésta cauza numai din partea avocatulu Weiss in numele Sasiloru din cele trei comunitati si anume:

1. In anulu 1854 la c. r. tribunale din Bistritia. Români si-au datu la incusa respunsulu, si acésta s'a datu lui Weiss sub datulu din 28 Augustu 1860, spre a-si dá replic'a, care in sa nu o a datu pâna in diu'a de astadi.

2. Totu avocatulu Weiss a datu incuse de conturbare in posesiune in contr'a comunitatiloru române la judecatori'a cetatei Bistritia in anulu 1861 si Români dupa ce li s'a admanatu incus'a cea d'antâiu, fâra de a se lasá in meritulu lucrulu au asternut'o la inaltulu reg. guvern cu rogarea, de a li se delegá unu foru strainu nepartinitoriu, facendu-se cunoscuti acésti pasi prin oficiolatu din Naseudu si la judecatori'a respectiva din Bistritia.

Inaltulu Guvernu regiu a resolutu acésta rogare in urm'a mai multoru ursorie numai dupa 6 luni; eara judecatori'a Bistritiei nu a luat nici intr'o consideratiune acésti pasi, ci a dejudecatu pe Români de vinovati „in contumaciam“, bataru ca Români au voit'u a stá fatia la pertractare, dara numai la alta judecatori'a, si apoi universitatea natiunei sasesci cá foru apelativu, nedandu locu recursulu Româniloru, firesco a intaritu decisiunea judecatoriei Bistritiei. Acésta e acea sentintia a comunitatiloru sasesci, ce se numesce intrata in potere de lege.

3. In anulu 1862 se incepura de nou procesele de conturbare in posesiune, atátu la Bistritia, câtu si la Naseudu, adeca fiecare parte si-a datu incusele la forulu seu. Fiindu in sa ca Români s'au totu plânsu la inaltulu Guvernu regiu si s'au rogatu pentru delegatiunea de foruri straine neinteresate in loculu judetiului si alu magistratulu din Bistritia, de aceea inaltulu regiu Guvernu cá suprema curte judecatorésca si de casatiune in urm'a urmeloru a delegatu pe judecatori'a singulara din Bileagu si pe tribunalulu scaunale colegiale din Muresiu-Osiorheiu, pe fiecare cu sfer'a de activitate, ce i compete in acésta causa dupa norma de jurisdictiune. Intru aceea judecatori'a din Bistritia cu tôte ca Români respectivi se rogasera de delegatiune, mai pronuncia unele otariri, cari in sa prin delegatiune se impededara deimpreuna cu tôte procesele, atátu cele dela Naseudu, câtu

si cele dela Bistritia, prin urmare si decisiunea cea renunita din 1861, aretata sub punctulu 2, si actele se transpusera parte la tribunalulu scaunale din Muresiu-Osiorheiu, parte la judecatori'a singulara din Bilegu.

Advocatulu Weiss ceru dela judecatori'a din Bilegu esecutarea decisiunei judecatoriei din Bistritia, pronunciată in contumaciam, si pe temeiulu acesteia scóteca Neposeniloru din posesiunea unei parti din terenulu de cërta, in sa judecatori'a delegata-i respinse cererea. Weiss recurse la inclit'a Tabula regia. Tabula regia judiciaria demanda judecatoriei din Bilegu sa resolve acea cerere in sensulu procederei.

Judecatori'a delegata resoluta cererea, in sa in favorea comunitatiloru sasesci, si tramise unu comissariu judecatorescu in fati'a locului, care scóse pe Neposeni din partea pretinsa a terenulu de cërta.

Neposenii detera plânsore de nulitate atátu in contr'a resolutiunei judecatoriei singulari, câtu si in contr'a faptulu esposesiunarei.

Inclit'a Tabula regia nimici nu numai resolutiunea cea favoritoare Sasiloru, ci si fapt'a esposesiunarei Neposeniloru.

In urm'a acéstei decisiuni tabulari, Neposenii cerura repunerea in posesiune, ce li se si concesse, si in 22 Aprile 1864 esi unu comissariu judecatorescu in fati'a locului si repuse pe Neposeni in posesiunea unei parti din pretinsulu terenu de cërta, in sa dupa subscrierea protocolulu aduse unu Sasu din Pinticu ori din Jadu, la Neposu, unde se reintorsese comissariulu, unu telegramu dela presidiulu Tabulei regie, — urmatu precumu se aude dupa unu mandatu telegraficu din partea inaltulu presidiu alu Cancelariei de curte, prin care se demanda comissariulu, respective judelui singulariu sa nu proceda mai incolo cu repunerea in posesiune, ci fiindu cá Sasiu dicu ca au recurat, sa se tramita recursulu loru la Tabula.

Pe temeiulu repunerei in posesiune, 13 Neposeni trecura in 25 Aprile 1864 la parcelele loru peste linia si incepura a ará, crediendu, ca daca i-au reintrodusu judecatori'a in posesiune dupa tôte formalitatile, dora acumu si voru poté folosi locurile in pace, in sa candu era cátra amedi, navalira camu la 300—400 de Sasi armati cu pusce, lanci si cose asup'a loru. Sasiu puscara si vulnerara pe unii din cei 13 Neposeni, cari inspaimentati de acésta glóta de poporu, lasandu-si unele pluguri pe locu, fugira in satu si reportara gendarmeriei ce patrolá, care apoi alerga inaintea glótei sasesci si o respinse.

Dupa permiterea acestoru fapte si-iau voia subscrisii membri ai dietei a indreptá cátra inaltulu Guvernu regiu, respective cátra inaltulu presidiu guberniale, si preste tofu cátra inaltulu regimu cu tóta cuviinti'a urmatórele intrebári:

1. Dupace ministeriulu de interne a casatu lini'a lui Horvath in anulu 1852 sub nr. 21813, din ce motivu si pe ce base, a otarita inaltulu guvernu regiu in 1862 sub Nr. 8804 re'nnoirea si sustinerea acéstei linie casate odata?

2. Pe ce temei si din ce motivu a demandata inalt. guvernu regiu in decurgerea reambularei liniei horvathiane comissariulu emisu, cá dela movi'a a 18-a incolo sa nu mainnoiésca lini'a lui Horvath pe basea instrumenteloru compuse de comisiunea lui Horvath, ci pe bas'a copiei unui protocolu de reambulatiune scrisu de Ioane Weiss, avocatulu comunitatiloru sasesci, cá comissariu in acestu obiectu?

Dupace, cu scirea comunitatiloru din districtulu Naseudulu in Iuliu 1851 (cincidieci si unulu) nu s'a intemplatu nici o reambulatiune; cum a potutu inaltulu guvernu regiu a demanda reambularea liniei pe temeiulu acelei copie, si convinsu-s'au inalt. guvernu regiu, cumca copi'a acésta e intru tôte consunatóre cu originalulu, si ca originalulu acelei copie e genuinu (echt) si unde se afla?

3. Dupace inalt. Guvernu regiu cu ordinatiunea din 14. Iuniu 1862 Nr. 12790 a dispusu limpede, ca lini'a horvathianá, spre a cárei innoire a fostu tramisu consiliarulu guberniale Pap Alajos, are de a regulá folósele comunali si nu pre'judeca posesiunei privatiloru; pentru ce a dispusu inaltulu presidiu guberniale sub Nr. 3837, din 11 Augustu 1862, cá locuitorii privati numai in anulu 1862 sa-si folosésca, adeca sa-si pota folosi locurile private, cari le au din susu de acea linia?

4. Dupace prin diplom'a imperatésca din 20 Octobre 1860, s'a repusu inalt. guvernu regiu in drepturile sele constitutiunali, cu ce dreptu inalt. presidiu guberniale a nimicitu dispusetiunile inalt. Guvernu regiu si a dispusu in cause curatu judecatoresci?

5. Dupa ce legi vechi ori noue, seu dupa ce principie de dreptu a dispusu inalt'a Cancelaria aulica in ordinatiunea din 13 Aprile 1864, Nr. 352 cancel. aul. din 1864 si scóteca

din posesiune a privatilor din locuri de acelea, dintre cari multe nici candu nu au fostu contraverse? si de unde a luat principiulu celu de totu nou, ca sa se scota si privati din posesiune pe cale administrativa si inca neascultati, si apoi ei possessorii sa se indrepte pe calea legeri?

6. Dupace prin acesta ordinatiune a Cancelariei aulice ardelene s'a aprobatu delegarea judecatorieloru, si anume a judecatoriei singulare din Bilégu si a judecatoriei colegiali scaunali din Muresiu-Osiorheiu pentru tote cauzele contraverse, ce cadu dupa norm'a de iurisdictione in sfer'a activitatei lor in acesta cauza, si dupa ce judecatori'a singulara din Bilégu a facutu unu provisoriu judecatorescu in procesele urdite la ea, si acestu provisoriu s'a lasatu in valóre si de tabl'a regia judecatorésca si de inalt. guberniu regiu, ca suprema curte judecatorésca si de cassatiune; spre ce scopu si din ce cauza s'a tramisu milit'a cu ordinatiunea sub nr. 830 din 14 Iuliu 1864 in comunitatile Neposu si Feldru, dupa ce in a. c. nu au comisu nici unu escesu, ci din contra comunitatile din districtulu Bistritiei au turburatu liniscea si pacea publica in 25 Aprile a anului curinte?

Decumva acesta milit'a s'aru fi tramisu spre sustinerea liniei horvathiane, ce dispusetuni a facutu inaltulu presidiu guberniale, ca possessorii privati, cari au locuri din susu de lini'a acést'a, sa-si póta cultivá acele locuri, si sa-si póta stringe fruptele de pe ele, de óre ce acele locuri suntu lasate deocamdata in posesiunea lor si prin dispusetiunea judecatorésca?

Mai incolo, dispus'au inaltulu presidiu guberniale, ca sa nu se préde semenaturele respectiviloru possessori si sa nu se eludeze provisoriuulu judecatorescu?

7. Dupace in 22. Aprile 1864 a esitu o comissiune judecatorésca in fati'a locului de cërta si pe bacea unei otariri judecatoresci a re'ntrodusu pe Neposeni in posesiunea unei párti a terenului de cërta de preste lini'a horvathiana; si dupace cei 13 Neposeni, dandu crediamentu actului judecatorescu de re'ntrodúcere, in 25 Aprile au esitu bona fide cu plugurile spre a-si ará parcelele lor proprie fára tumultu, mai incolo dupace contrarii lor Sasi, in numeru de mai multe sute, armati, au navalitu cu tumultu asupr'a celor 13 Neposeni, conturbandu pacea si liniscea publica; pentru ce a ordinatu inaltulu presidiu guberniale milit'a pe comunitatea Nepos ca atare, carea ca comunitate nu a comisu nici unu escesu, si pentrece n'a pusu milit'a pe comunitatile sasesci, ai cároru locuitori au esitu in tumultu sub conducerea antistieloru comunali si au conturbatu pacea si liniscea publica? eara decá inaltulu presidiu guberniale a fostu de opiniune, ca cei 13 Neposieni, trecendu peste linia pe temeulu unui actu judecatorescu, aru fi comisu ceva fapte nelegali, de ce nu au pusu milit'a pe densii, ca persóne private?

8. Dupace, in sensulu tutoru regulamenteloru de procedura civile din monarchi'a austriaca, la ori ce procesu si mai alesu la procesele verbali, e prescisu, ca inainte de incepearea pertractarei sa se incerce intre ambe pártile o impaciuire, si numai dupace acést'a nu aru succede, apoi sa se pertracteze caus'a si sa se enuncie sentinti'a séu decisiunea; prin urmare, dupace rescriptulu imperatescu din 24 Aprile 1864 despre denumirea unei comissiuni impaciuitoare de curte s'au facutu de scire comunitatiloru románe in 28 Aprile, de ce s'a publicatu ordinatiunea Cancelariei regie de curte pentru Ardélu ddtó 13 Aprile 1864 Nr. 352 ex 1863 inainte de a-si incepe si terminá comissiunea de pace lucrárele sele, de órece, precum se vede, inaltulu Guberniu regiu a avutu in mána deodata amendóne actele acestea inainte de a le publicá?

Sabiiu in 28 Iuliu 1864. (Urméza subscrierile.)

La ordinea dílei e desbaterea asupr'a § 4 din proiectulu comitetului. *)

Mich. Bohatielu afla contr'adicere intre § 4 si § 3. Acolo adeca se díce, ca deputatiloru nu le este iertatu a luá instructiuni dela comitentii sei; ear aici se da voia regimului a instruí pre reprezentantii sei. Prin acést'a reprezentatii regimului vinu in starea cea critica, de a vorbi ori in contr'a instructiunii dela regimu, ori in contr'a consciintei lor. Din acesta dilema densulu nu vede alta scapare, decátu a se modificá §ulu asiá: Gubernatoriulu, Vice-presiedintii si consiliarii guberniului reg. tramisi de guberniu, au dreptu a fi de fatia in dieta si in comitetele dietei, si a vorbi in ori ce tempu, in sa la votare nu voru luá parte.⁶

Fogarasu afla legatura logica intre § 3 si § 4, si recomanda cestu din urma dupa proiectulu comitetului.

Gavriilu Maou sprijinesce propunerea lui Michailu Bohatielu ca un'a, ce este in stare a scuti pre amplotati de

positiuni neplacute ori fatia cu regimulu ori fatia cu comitentii lor.

C. Schmidt a per a proiectulu comitetului. Atátu dupa legea dietala provisorie, cátu si dupa cele din nainte de 1848 ori ce amplotiatu politicu poteá fi deputatu alesu, precum si regalistu, ba cáte odata regimulu mai pre toti consiliarii de gubernu ii denumiá regalisti. Déca dar amplotatii devinu membri ai dietei ori prin alegere ori prin chiamare p. n., nu póte fi 'ndoiéla, ca trebuie sa aiba si dreptulu de a votá. Si mai multu nu pretinde nici § 4. — Instructiuni, despre cari e vorb'a in § 3, ei nu priimescu, ci numai cá consiliarii ai guvernului au datorinti'a de a apera propositiunile regimului. De altmintrea nu trebuie sa ne intipuiamu, ca diet'a totdeun'a se afla in opositiune cu regimulu. Densulu crede, ca nu e nici decátu constitutiunalminte, a luá cui'a dreptulu de votatu numai pentru aceea, cáci e amplotiatu. Candu in sa unu atare amplotiatu aru avé missiunea sa apera unu proiectu alu regimului, ce nu se unesce cu convictiunea sea, acést'a ca omu de caracteru aru trebui s'o spuna inainte, si atunci regimulu de siguru nu l'aru insarciná a vorbi si a votá in contr'a consciintei sele.

Branu de Lemény propune, cá § 4 sa sune astfel: Candu tramiterea de membri din organele regimului pentru darea de desluciri la pertractári singuratice in dieta aru fi de trebuintia ori de doritu, atunci pres. dietei, resp. presidele comitetului are a se adressá cátra presidiulu reg. guvern. E sprijinitu.

H. Schmidt e in contr'a lui Bohatielu. Membrii dietei nu suntu aici in calitatea de amplotiati, ci ori de deputati, ori de regalisti, si asiá nu potu perde dreptulu de a votá. Esperienti'a ni-au aretatu, ca chiaru membri guberniali de nationalitatea d. Bohatielu au votatu mai de multe ori in contr'a regimului.

Dr. Ratiu nu e multiamitu nici cu aline'a 1 din § 4, nici cu propunerea lui Bohatielu. Déca pres., V-pres. si consiliarii guberniali au dreptulu de a se presentá in dieta si in siedintiele comiteteloru, atunci prin acést'a se paraliséza lucrárele comiteteloru. Déca d. e. intr'unu comitetu de 12 suntu 2 séu 3 regalisti, si mai vinu si 2 vicepresiedinti si 2 consiliarii guberniali, eata indata maiortate! Cátu pentru votarea consiliarii Iru guberniali in favórea poporului, despre aceea nu se indoiesce, ca n'aru poté urmá; ear cumca acei'a voru votá in contr'a regimului, anevioia s'aru poté díce, cáci ei suntu tocmai datori a apera regimulu. De aceea propune, a se díce in aline'a 2, ca presiedintii si consiliarii guvernului, tramisi de gubernatorulu in comitetele dietei, numai atunci sa aiba votu, déca suntu si membri ai comiteteloru respective. Ear in aline'a d'antáiu sa se díca: La votare numai atunci iau parte, déca prin alegere ori prin chiamare suntu membri ai dietei, respective ai comiteteloru.

Mog'a ca refert. maiortatii combate pre Michailu Bohatielu si Branu de Lemény, ear cu propunerea Dr. Ratiu se 'nvoiesce. (La unu locu potrivit spune membriloru din centru, ca si consiliarii sasi au votatu adeseori in contr'a regimului.)

Rannicher combate parerea lui M. Bohatielu, ca un'a ce angustéza libertatea constitutiunala. Regimulu nostru, díce, e unu regimu constitutiunalu si liberalu, si de cáte ori densulu va fi chiamatu a apera acestu regimu, totdeun'a se va aflá onoratu, cáci e convinsu, ca regimulu nu va face nici cea mai mica sila consciintei lui. Propunerea lui Bohatielu in sa impune o sila dupla: odata adeca regimului, si de alta data poporului. Pe regimulu adeca va sa-lu faca sa nu-si mai ia aperatorii din sirulu consiliariloru guberniali, ear pre poporulu cá sa nu mai aléga pre acesti consiliarii, de óre ce aru poté deveni vre-odata aperatorii ai regimului. Preste totu afla, ca din propunerea lui Bohatielu nu aru resultá o lege a libertatii, ci o lege a silei, a fortiei.

Alduleanu: Inalta casa! Eu nu amu cugetatu sa se desvólte o intrebare asiá de principiala cu ocaziunea desbaterei asupr'a §-ului 4, dupa cum vediu acumu. Pentru aceea nu me potu nici eu retiné de a nu luá cuventu la propunerile pro si contr'a.

Ce privesce la parerea mea, mi iau mai antáiu voia a atinge propunerea dlui deputatu Branu. Eu sumu de parere, precum pré temeinicé s'au observatu din partea Dlui referinte alu comissiunei, cumca corelatiunea si positiunea dietei nóstre fatia cu ceea a senatului imperiale este cu totulu deosebita. Pe candu acolo se afla organele centrale ale monarchiei, la noi suntu numai cele partiali, subordonate; pe candu acolo se potu castigá ori si ce desluciri la intrebárele facute de consiliulu imperiale séu de comitetele lui prin presidiulu consiliu-

*) A se vedé proiectulu de lege in nr. 57—59 alu „T. R. Red.)

lui imperiale, aici la noi stămu cu totul altmintrelea. Atunci, cându s'aru face recușiune imediată, cându s'aru cere ce-va dela unulu său altulu dicasteriu, ce nu se tine de jurisdicțiunea legislațiunei acestei diete, pôte ca harti'a dietei nu aru află rezultatulu doritu, pôte s'aru pune ad acta, deca aceea s'aru îndreptă imediatu la presidiulu reg. gubernu, dupa cum propune D. de Lemény, eara nu la comissarulu reg. impoteritu dietale. Cest'a din urma, eara nu presidiulu gubernului regiu representéza, Dloru, pre inalt'a persóna a Mai. Sele, pre capulu tieriei, esecutivei. (Asiá e!)

Prin urmare este singuru in pusatiune de a garantá efectulu recușiuniloru dietali. Si pentru aceea nu potu spriginí propunerea Domniei Sele. Tocm'a asiá de putinu potu spriginí si propunerea facuta din partea Dlui Dr. Ratiu, căci eu nu vediu nici o deosebire esentiala in ea fatia cu formulatiunea aliniei d'antăiu din §-ulu 4. E de prisosu a desbate asupr'a ei.

Si in sfarsitu nu me potu alaturá nici lānga propunerea Dlui dep. Bohatielu asiá, dupa cum e ea formulata inaintea presidiului dietale, pentru aceea, ca ea indigitéza deschiderea unui drumu de a desbracă pe membrii regiului guberniu de acelu dreptu, de a puté fi si insii alesi de poporu, séu chiamati de Mai. Sa de membrii ai dietei. Căci dupa propunerea Domniei Sele Gubernatoriulu tieriei, vicepresiedintii Guberniului, cari totudeodata, desi aru fi chiamati cá regalisti séu alesi membrii ai dietei, numai pentru aceea ca suntu vicepresiedintii, respect. gubernatorulu reg. nu potu luá parte cu votu decisivu in dieta. Eu credu, ca pana atunci, pana cându noi nu adoptāmu principulu acél'a, de a eschide dela dreptulu passivu alu alegerei séu chiamarei de membri dietali pe membrii regimului, pentru care inse timpulu inca nice de departe nu au sositu, pana atunci nu este aretatu, nu se potu eschide din alegiveritate functionarii inalti ai regimului!

Pentru aceea atare propunere a Dlui deputatu Bohatielu Michailu nu sepôte spriginí.

Este inse in propunerea Dlui deputatu Bohatielu simburulu unei idei, desi nu pre deplinu deslucite, care merita considerarea si atentiunea inalt. diete. Este aceea, inalta casa, ca diet'a nu are sa stea facia numai cu membrii dietali, fia acia totudeodata si membrii regimului, seu mai bine dicendu amplotiati de statu.

In dieta obiēnuescu a se infaciosiá si astfelu de persóna cari de si sunt ele membrii dietei, totusi se ivescu totuodata si cá reprezentantii inaltului regimu.

Acumu este intrebarea, Domniloru, cum au de a se privi acesti barbati in privinti'a insusirei loru de membri dietali, si deosebi ce privesce la votulu decisivu, care compete numai membriloru dietali?

Ací vedu eu de D. Bohatielu Mihaiu aruncata o intrebare ponderósa pentru viēti'a constituționala inaintea casei, care trebuie sa se deslege. (Bravo!)

Intrebarea acést'a trebuie sa ni o deslegāmu potrivitv spiritului §-lui precedente 3 stabilitu in siedinti'a de eri. Paragrafulu precedente 3 dice, ca membrii dietei nu potu luá uici o instructiune cu sine in dieta, se intielege din nice o parte; ei trebuie sa fie liberi in convingerile loru individuale pe scen'a corpului legislativu. (Asiá e!) Acumu me rogu Dloru! pôte sa me nimerésca pre mine séu pre altulu din colegii mei norocirea aceea, de esemplu, cá sa fiu denumitu de inaltulu presidiu alu guberniului regiu séu cel'a alu Cancelariei aulice de representantu alu inaltului regimu spre apărarea cutarui séu cutarui proieptu de lege, cá unulu ce sumu supusu lui si me afla in referentie de subordinatiune, dandumise misiunea speciale de a'lu representá in cutare séu cutare proieptu alu seu facia cu diet'a tieriei; este invederatu Dloru, ca in acestu casu concurgu detorintie siesi contrarie. Ce este ací de facutu?

De au si placutu Dlui Conrad Schmidt si Rannicher a dice, ca intr'unu tempu, cá celu presinte, unde nebueuramu de unu regimu liberalu, de unu regimu, care care se intrece in cautarea ocasiunei de a ne intempiná cu tendintie de harmonia, si ca unu membru alu regimului nu va primi apărarea proieptului regimului atunci, cându cuprinsulu lui nu aru corespunde convingeriloru sale individuale; eu totusi nu aflu in aceea garanti'a aceea de libertatea convingerei, care o cere circumspectiunea corporatiunei legislative la facerile de legi, dara nici mediulu de a aduce §. 4 cu §. 3 in armoni'a dorita.

Noi, inalta casa, nu facemu legile acestea cu acea conditiune, cá sa aiba durare numai pentru tempulu durārei functiunei barbatiloru, cari se afla in culmea regimului de adi, ci si pre venitoriu, precandu unu regimu illiberale nu se tīne nece de cumu de imposibilitate.

Concedu si eu, ca astadi avemu unu regimu libérale,

carui trebuie sa'i gratulāmu, pentruca ne areta fapte si rezultate grandiose, cari le amu esoperatu intilnindune la olalta in cea mai perfecta armonia.

Dara punu casulu acela posibilu, cându vomu avé unu regimu cá acél'a, facia cu care pôte sa avemu mai multe lupte si disarmonii, decatu intre noi insine, si pentru atunci aru fi unu lucru pré siodu, cá inaltu acelasi sa aiba dreptu permis de insasi diet'a de a denumi de reprezentanti ai sei unu numeru de deputati dietali dupa bunaplacerea sa, si inca cu dreptulu acél'a, ca cându va veni tréb'a sub votare, atunci sa ia si ei parte cu votu decisivu. De esemplu, cându reprezentantele regimului opugna o propunere din partea unui membru alu inaltei case spriginita pre deplinu de membrii dietali, si aceea vine spre priimire sub votisare, óre cumu se infaciosiéza lucrulu, cându si elu cá aperatoriu delegatu ad hoc inca aru luá parte la votisare?

Acést'a este unu ce, ce nu aflu corespunditoriu cu chiamarea unui membru dietale, fia acél'a chiamatu de Mai. Sa ori alesu de poporu. Nu aflu ací legatura firésca, bá si combate acést'a in principiu §. 3, pre care l'amu stabilitu noi in sesiunea de ieri, unde se dice, ca membrii dietali nu potu fi legati de nici o instructiune. Pe cându noi trebuie sa fimu convinsi, inalta casa, ca unu reprezentante alu regimului, pana cându se afla elu in referintiele subordinatiunei la corpulu acél'a, alu carui membru este si densulu, si care este denumitu facia cu diet'a de a apéré unu proieptu alu regimului, trebuie sa primésca si instructiuni in privinti'a acést'a. (Asiá e!) Ori ce presumptiune contraria in privinti'a acést'a, celu pucinu la mine, nu are locu, nu incupe.

Nici acea presumtiune amintita de D. Conrad Schmidt nu sta, ca adeva cându i va placé inaltului presidiu alu Cancelariei aulice séu alu Gubernului regiu, a se adresá cátra mine ori cátra altu amplotiatu de statu spre a primi representarea iu care-va proieptu de lege, cá noi toti dea rendulu sa lupote mu espedá (abfertigen) cu aceea, dicendu ca nu putemu primí misiunea acést'a, fiindu ca proieptulu nu aru corespunde convingeriloru nostre individuali. In viēti'a practica nu pré este aretatu de a respinge astfelu de misiune, de si nu aru corespunde convingerei respectiviloru, căci nu se potrivece cu referintiele, in cari se afla subordinatii catra mai marii sei.

Asiá dara vine ací intrebarea, ca cumu putemu sa imprennamu noi sām burele propunerii Dlui Bohatielu intr'o formulatiune corespunditoria, cá sa nu derogāmu nici dreptului membriloru inalt. regimu de a poté fi membri dietali, si totusi sa se aduca §. 4 cu §-lu 3 in armonia.

Pentru aceea eu asiú propune, cá §. 4 sa sune in chipulu urmatoriu: Gubernatorulu tieriei, V.-presiedintii au dreptulu de a se infatisiá in dieta si comisiunile dietei si a luá cuvēntulu ori si cându, ear la votári numai atuncēea i'au parte, deca prin alegere séu chiamare reg. suntu membri ai dietei. Acumu vine unu adausu: Acelasi dreptu compete si membriloru regimului delegati in calitatea speciala de reprezentanti ai regimului; la votare in sa, chiaru si deca suntu membri dietali, acéi'a cátu tīne acésta calitate oficiala a loru, nu iauparte. (Dupa tradutiunea nostra neautentica, căci in orig. e numai in limb'a germana. Red.) (Bravo!) Eu am impartitu paragrafulu acést'a in doue parti: gubernatorulu regescu, vicepresiedintii gubernului reg. séu ori si care alti membri ai inaltului regimu, deca suntu deputati, potu sa ia parte la desbatere si si la votare, dara acéi membri ai inaltului regimu, cari vinu cu mandatu speciale de a representá, de a apéré unu proieptu in dieta, de si aru fi totuodata si membri dietali, la votare sa nu póta luá nici in dieta nici in comisiunile ei parte. Acést'a mi se pare a fi unu ce firescu, pentru ori si cine — deca are vointia — lesne de preceptu, de órece ei cá reprezentantii delegati din casu in casu ad hoc, trébue sa representedie vointi'a, convingerea mandatului seu, eara nu a sa propria individuale. Iata Dloru, disharmoni'a cea invederata intre §. 3, dupa care membrii dietei nu potu primi instructiune din nici o parte, pentru cá sa póta fi liberi, si intre §. 4. din elaboratulu comisiunei.

Tocm'a asiá se vede, ca au talmacitu si inalt'a casa paragrafulu 18 din legea fundamentale a dietei, căci avemu casu inaintea nostra, in pré stimatii dd. deputati Lazaru si Rannicher, cari au fostu alesi in deosebite comitete si cari capetandu mandatu speciale de a representá pre inaltulu regimu, numai decatu s'au dechiaratu de inalt'a casa cá repasiu din comisiuni, alegunduse alti membri in loculu loru.

Eu cugetu, ca amu corespunde problemei amintite de mine in amendóne directiunile pomenite, daca s'aru primí propunerea mea, petru ha prin ca amu aduce §. 4 cu §. 3. in armonia si ne amu asigurá, Dloru! pe viitóriu printr'o formulatiune potrivitv nu atatu fatia cu regimulu celu bunu si li-

berale de astadi, dara deosebi pentru viitoriu fatia si cu vreun regimu iliberal, care inca nu se tine de categori'a imposibilitatilor.

P o p e ' a sprijinesce propunerea lui Alduleanu.

B i n d e r e surprinsu de desbaterea, ce s'au incinsu la §. acest'a. Căci deca poporul au onoratu pre unu consiliariu gubernialu cu increderea sea, alegendu-lu deputatu dietalu, atunci au aretatu incredere si cătra sistem'a, ce o representa acestu ampoiatiu; si de si consiliariulu gubernialu nu va poté fi de o parere cu regimulu până la cele mai mici meruntisuri, totusi in cestiunile cele mari va merge pe un'a cale cu densulu. Acum'a cum va multiami acestu deputatu ambele sele datorintie de deputatu si de consiliariu gubernialu, ast'a e treb'a lui, ast'a se tine de consciintia. La casulu estremu póte depune ori mandatulu ori oficiulu seu; dar a-i luá dreptulu de votare nu potemu nici chiaru pentru aceea, pentrucă nu potemu despoiá pre nici unu cercu electoralu de dreptulu de a fi representatu la votári. — Consecuinti'a propunerilor lui M. Bohatielu si Alduleanu aru fi, ca nici unu cercu n'aru mai alege consiliariu gubernialu, crediendu, ca totusi la urma voru fi fâra de elu. De altmintrea intrebarea acest'a sta in legatura cu alta 'ntrebare, cu aceea adeca, deca preste totu se potu alege ampoiatiu deputati dietali ori nu. Densulu crede ca se potu, si inca cu câtu este unu ampoiatiu mai susu, cu atât'a mai bine se póte alege, căci cu atât'a mai multu va fi independinte. E dar in contr'a propunerii lui Alduleanu, si recomanda priimirea neschimbata a § 4.

B r a n u d e L e m é n y nu póte consimti nici cu Bohatielu nici cu Alduleanu, care cestu din urma afara de aceea e si in contradicere cu sine insusi, dandu Gubernatorulu si vicepresiedintiloru atâtu in dieta, câtu si in comitete votu decisivu.

M i c h. B o h a t i e l u retrage propunerea sea in favorea propunerii lui Alduleanu, a cărui motiune in fondu o afla identica cu a sea, ear in forma multu mai precisa.

C. S c h m i d t combate pre Bohatielu, resp. pre Alduleanu. Trebuie, dice, sa se faca deosebire intre instructiunile, ce se dedeau deputatiloru nainte de 1848 si intre referinti'a, in carea se afla ampoiatiu fatia cu statulu, cu regimulu. Dupa usulu de mai nainte comitentii, deca deputatulu nu se tineá strictu de instructiunea priimita dela ei, aveau dreptulu de a-lu rechiamá, regimulu in sa nu dá nimenui astfelu de instructiuni. Ear pentru aperia proiectelor sele regimulu va sci alege totdeun'a pre barbatulu celu aptu, care adica sa consimta cu principiile propositiunei. Deca n'aru consimti reprezentantele regimului cu propositiunea, ce are s'o apere, atunci va avé sa-si dea sém'a naintea regimului; diet'a prin acest'a nu patimesce in decisiunile sele. Esemplele cele mai eclatante in contr'a propunerii lui Alduleanu le afla tocmai in senatulu imperialu, unde ministrulu de statu, ministrulu de finantie, fiindu si deputati ai cutârui cercu electoralu, au votatu de pe banc'a regimului. Pentruce diet'a sa fia mai jalusa (tematóre) de constitutiune, decum e senatulu imperialu?! — Deci **p a r t i n e s c e** propunerea lui Dr. Ratiu, dar e **i n c o n t r ' a** propunerii lui Alduleanu.

D r. R a t i u partinesce a 2-a parte a propunerii lui Alduleanu, ear pentru partea antái'a recomanda propunerea sea.

A l d u l e a n u apera motiunea sea. Nu se potu face concheiári din rezultatulu unui anu, in care domnesce o armonia atâtu de frumósa intre regimu si dieta; căci potu veni intemplári, candu acest'a sa nu fia asiá; si de astfelu de vremi trebuie sa ne preingrijimu. Regimulu, dice mai departe, nu póte esaminá parerile unui séu altui consiliariu gub. in privinti'a cutârei séu cutârei propositiuni, de óre ce reprezentantele regimului se denumesce nainte de a ajunge proiectulu regimului la cunoscenti'a individiloru, si de aceea observarea lui C. Schmidt n'are temeiu; ci unu consiliariu gub. astfelu prélesne póte veni in cursa de a se luptá cu convictiunea sea si cu a regimului. Apoi dupa ce esplica inca odata propunerea sea lui C. Schmidt si lui Branu de Lemény, nu póte intielege cum s'a potutu dice din partea unoru antevorbitori (Schmidt, Rannicher, Binder,) ca propunerea sea restringe libertatea regimului, candu tocmai in diu'a de eri s'au lasatu regimului in voia a tramíte la dieta 40 regalisti, candu regimulu are atât'a influintia, chiaru si asupr'a representatiunei poporului. (Bravo!)

S c h u l e r — L i b l o y se mira, cum eri s'au datu regimului 40 voturi, ear astadi unulu i se denéga. Apoi espune mai pe largu, ca nu se 'nvoiesce cu motiunea lui Alduleanu, ci va priimirea neschimbata a § 4, cu adausulu facutu de Dr. Ratiu, cu atât'a mai vertosu, căci cu acest'a se 'nvoiesce si referintele comitetului.

O b e r t in principiu consimte cu Alduleanu, căci intielege, ca unu deputatu, avendu todeodata si missiunea de a apera unu proiectu alu regimului, póte veni in colisiunea de a se luptá cu sine insusi. De aceea cá de o parte sa scu-

tésca pre deputatii de acést'a colisiune, de alta parte cá sa scutéscă pre regimulu de perplexitatea de a se retrage toti consiliarii gub. dela aperia cutârei séu cutârei propositiuni, nici densulu n'aru conclucrá la o decisiune cá acest'a. Apoi combate pre C. Schmidt, care au asemenatu pre consilierii gub. transsilvani cu ministrii imperiali din Vienn'a; căci pe candu ministrii din Vienn'a insisi facu legile, si deca cutare séu cutare lege nu afla complacere, dimissiu néza, pe atunci cu Guberniulu e altmintrea, căci consiliarii gub. in generalu nu conclucra la legi, ci acestea le capeta gat'a din Vienn'a (Ilaritate). De altmintrea propune in locu de § 4 alu comitetului § 2 alu minoritati, (care suna asiá: Gubernatorulu si consilierii Guberniului reg. au dreptu a fi de fatia in siedintiele dietale si a vorbi in ori ce tempu. — Dreptu de votare au numai atunci, deca voru fi ablegati.)

M o g ' a apera proiectulu maioritati si combate propunerea lui Alduleanu cá un'a, ce vatema dreptulu unei persóne si alu unui cercu electoralu. Din contra se 'nvoiesce cu propunerea lui Ratiu.

Cerendu-se incheiarea desbaterei, **R a n n i c h e r** si **D o m z s a** renuncia la cuventu, ear Binder combate propunerea lui Alduleanu cercandu óre cumu a suspitiuná sinceritatea acestei propunerii, si imputandu lui Alduleanu, ca mesura consciinti'a ablegatiloru dupa clas'a lefeloru.

A l d u l e a n u face la acést'a o observare personala fórte moderata, dar tare si logica, cu carea desbaterea se termina.

L a v o t a r e propunerea lui Obert nu vine, căci n'a fostu sprijinita.

Aline'a antáiu a § 4 se priimesce dupa propunerea lui Dr. Ratiu. Propunerea lui Branu de Lemény se reiépta.

Ear alinea a 2 din § 4 se priimesce dupa propunerea comitetului. Cu acestea siedinti'a se termina.

S a b i i n in 17/29 Augustu 1864. Astadi se incepura conferintiele invetiatoriloru din ambe protopopiatele Sabiului sub comissarulu scolasticu **P. S o i u**, invetiatoriu la Turchesiu in Sacele. Dupa Instructiunea Eppésca conferintiele acestea au sa tina 3 zile, inainte si dupa amédi, cu totulu dar au a se tine 6 conferintie.

Conferintiele se deschisera cu unu cuventu alu **P. Prot. I. H a n n i ' a**, dupa care urmá altu cuventu alu **P. Comissaru**, si cu conscrierea invetiatoriloru. In siedinti'a 2 veni la desbatere, amesuratu programei, desvoltarea poteriloru trupesci in copii, in 3. se pertractá despre poterile loru spirituale, in 4. despre invetiarea limbii cu tóte câte se tinu de dens'a, in 5. computulu cu toti ramii sei, in 6. despre educatiunea religioasa si morala. Finirea se facu cu unu cuventu alu **P. Comissaru**, la care din partea invetiatoriloru respunse invet. **B o b e s i u** din Resinari.

P. Comissaru conduse desbaterile cu multu zelu si cunoscentia de lucru, si invetiatorii cea mai mare parte probau prin respunsurile loru, ca s'au petrunsu de chiamarea invatiatoresca si se silescu si intru inaintarea loru propria. Din câtu avuramu ocaziune a vedé, ne convinseramu despre importantia acestoru conferintie; totulu, ce amu fi mai doritu; afara firesce de o calificatiune si mai generala a invatiatoriloru, atinge numai unele forme din afara, cari in sa, dupa noi, inca suntu de mare insemnatate. Amu fi doritu nainte de tóte, cá conferintiele acestea sa se fia tinutu intr'unu localu mai bine adaptatu, decum e o scóla de copii mici, unde invetiatorii, dupacum fu si dorinti'a d. **Comissaru**, sa fia potutu portá **f i a c a r e** unu diuariu regulatu despre cele vorbite si pertractate, care diuariu apoi in lips'a cea mare, ce o avemu de cárti bune scolastice, li-aru fi potutu servi pe venitoriu in multe casuri dreptu manualu. Asemenea amu fi doritu, cá tonulu domnitoriu in aceste conferintie sa fia fostu si mai putinu celu de esaminatoriu si esaminati, ci tonulu **f a m i l i a r i t á t i i c o l e g i a l e**, care se potrivese fórte bine si cu seriozitatea obiectelor. Invetiatorii intre sine, chiaru si de dd. **Comissari** cá primi inter pares, aru trebuí, dupa parerea nóstra, sa se tituleze: **f r a t i**, nu **d o m n i**. Insa tóte inceputurile suntu grele, si observările acestea nu voru sa detraga nimicu din valórea conferintieloru invatiatoresci pe cari dincontra punemu si mai multu pretiu, decandu vedu-ramu, ca ele nu voru remané fâra rezultat; conferinti'a adicahotari, ca invetiatorii acestoru tracturi voru tine si preste anu conferintie trilunarie, grupandu-se pentru inlesnirea comunicatiunei pelanga 4 centre: Sabiiu, Resinari, Salisce si Avrigu. La conferintie luasera parte in deosebite renduri **P. Archim. P o p a s u**, **P. P. Prott. P a n n o v i c i u** si **H a n n i ' a**, dd. **prof. B o i u** si **C r i s t e a s a**.

Sinodulu Episcopiloru din Carlovitiu s'a 'nceputu Joi in 13/25 Iuliu. **D. B a b e s i u** e chiamatu prin telegramu acolo, dupacumu spune „Concordi'a pe 18/30 Augustu.“

In Romani'a s'a promulgatu legea rurala, prin carea se sterge iobagi'a (clac'a, boieresculu) pelanga despagubire. Bucuria mare. Mai multu in nr. venitoriu. —